

9. Коростельов О. В. Особенности целеполагания и построения «пирамиды целей» в профессиональной деятельности руководителей образовательных учреждений / О. В. Коростельов // Вісник Черкаського університету : [науковий журнал]. – 2009. – Вип. 165 [серія педагогічні науки]. – С. 29-33.

10. Краевский В. В. Воспитание или образование? / В. В. Краевский // Педагогика. – 2001. – №3. – С. 9-10.

11. Малафійк В. І. Дидактика [Електронний ресурс] : підручник В. І. Малафійк. – Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/6115/49/>.

12. Нетьосов С. І. Навчання дев'ятикласників основ правознавства з використанням ІКТ : автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (історія та суспільствознавчі дисципліни)» / С. І. Нетьосов. – Київ, 2009. – 21 с.

13. Ремех Т. О. Методичні засади навчання правознавства в процесі допрофільної підготовки школярів: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Тетяна Олексіївна Ремех. – К., 2011. – 269 с.

14. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : [підручник для студентів педагогічних факультетів] / Савченко О. Я. – К. : Абрис, 1997. – 416 с.

15. Указ Президента «Про Національну програму правової освіти населення» № 992/2001, від 18.11.2001р. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/992/2001>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Рябовол Лілія Тарасівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри правознавства Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: шкільна правова освіта та методика навчання правознавства учнів основної і старшої школи.

УДК 378.147

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ФУТБОЛІСТІВ ГРУПИ ПСМ

Сергій СОБКО (Кіровоград)

Активізація навчально-пізнавальної діяльності футболістів – проблема, яка лежить не тільки в теоретичній, але і практичній площині. Адже, сучасний футбол вимагає від будь-якого спортсмена свідомого й активного відношення до предмету занять, обмірковування навчального матеріалу, уміння точно диференціювати просторові, часові, силові компоненти техніки рухів, поєднання рухливості гравців зі швидкісною технікою, подальшою інтенсифікацією, творчими діями й активністю футболістів.

Слід зауважити, що для успішного опанування знаннями, уміннями й навичками потрібна активність, що відповідає цілому ряду умов, до числа яких відноситься її спрямованість на розкриття тих сторін предмету, які складають його специфіку. Специфікою навчання у ВНЗ є вирішення учасниками педагогічного процесу, за допомогою суб'єкт-суб'єктних відносин, освітніх, виховних і оздоровчих завдань. При цьому діяльність тренера спрямована на управління наступними процесами: виховання особистості; засвоєння підлеглими певних рухових дій; розвиток фізичних якостей і функціональних можливостей їх організму на все більшому рівні в специфічних умовах футболу. Діяльність же студента полягає у засвоєнні норм моралі й етики; оволодінні всіма необхідними руховими діями з різних видів спорту і, зокрема, футболу, засвоєння тренувальних навантажень (об'єму, інтенсивності, характеру), що дозволяють виконувати вправи на все більш високому спортивно-технічному рівні.

Ці два види діяльності (футболіста і тренера) об'єднані певними відносинами виховання, навчання і тренування (у вузькому сенсі) та взаємодіями з передачі досвіду області теорії і практики футболу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Психолого-педагогічний аспект активізації особистості у навчанні досліджували Вербицький А.А., Ільїн Є.П., Кулигіна Л.С., Радул В.В., Тализіна Н.Ф. та ін. В спортивно-педагогічній літературі ця проблема також знайшла своє відображення у роботах Дікунова А.М. Матвеева Л.П.

На матеріалі футболу проведено достатньо наукових досліджень, але окремо студентам-футболістам, в знайдених нами роботах, увага приділялась Бондаревим Д.В. і Перепелицею П.Є.

Аналіз науково-методичної літератури засвідчив, що дослідженню активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів-футболістів груп ПСМ увага не приділялась. Відтак, на сучасному етапі розвитку спортивно-педагогіки постає необхідність більш чіткого визначення форм і змісту навчально-пізнавальної діяльності студентів-футболістів групи ПСМ та обрання можливих шляхів її активізації.

Мета нашого дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних підходів до педагогічних умов активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів-футболістів групи ПСМ.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Уточнити сутність поняття “активність студентів-футболістів”.
2. Визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови, що впливають на активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів-футболістів групи ПСМ.

Виклад основного матеріалу дослідження

У науці поняття “активність” трактується по-різному. Пізнавальну активність необхідно розглядати і як мету діяльності, і як засіб її досягнення, і як результат. Вона складає зміст активності навчання, яку слід розуміти як якість діяльності, яка проявляється у відношенні особистості до змісту й процесу навчання, у прагненні до ефективного оволодіння знаннями та способами діяльності за оптимальний час, у мобілізації морально-вольових зусиль на досягнення навчально-пізнавальної мети [3]. Діяльнісна особистість характеризується не тільки зовнішньою поведінкою, але й відповідними їй внутрішніми процесами. Розрізняють внутрішню (мірковану) й зовнішню (моторну) сторони активності. Вирішальне значення у навчанні має внутрішня активність, а зовнішня виконує роль стимулятора [5].

Активність футболістів у навчанні – це діяльний стан, що відображається в успішній пізнавальній діяльності, пов’язаної безпосередньо з футбольними аспектами у навчанні і тренуванні. Активному студенту-футболісту притаманний прояв інтересу до знань, сприйняття навчального матеріалу, обмірковування інформації з її запам’ятовуванням і відтворенням, напруга уваги, розумових і фізичних сил для досягнення мети у навчальній і тренувальній діяльності.

В процесі навчальних занять особлива увага звертається на створення широкої загальнотеоретичної і методичної бази, а в ході занять по підвищенню спортивної майстерності з футболу, здебільшого, акцентується увага на знаннях, уміннях і навичках в питаннях фізичної, технічної, тактичної і психологічної підготовки [1].

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів-футболістів потрібно створити умови, в яких найкращим чином представлена сукупність педагогічних і психологічних факторів, що будуть забезпечувати активність молоді.

До них можна віднести:

- 1) глибоке розуміння футболістами завдань навчання, наявність у них правильних уявлень про власну техніку виконання того чи іншого технічного прийому;
- 2) отримання інформації про результати своєї діяльності;
- 3) використання індивідуалізації та творчої активності в навчально-тренувальному процесі;
- 4) створення проблемних ситуацій на заняттях.

Наступний етап нашого дослідження полягав у теоретичному обґрунтуванні запропонованих педагогічних умов.

- 1) Необхідно, щоб всі гравці знали:

- систему гри і її варіанти;
- функції кожного гравця в команді;
- взаємодію окремих ланцюгів команди в конкретних фазах гри;

- варіанти рішень ситуацій, що часто зустрічаються у грі, і стандартних епізодів (початок гри, штрафні, вільні, кутові, вкидання м'яча у різних фазах гри);
- застосування окремих тактичних прийомів, тобто вигідно чи невигідно застосовувати їх в конкретних ігрових положеннях у нападі і захисті;
- вплив об'єктивних умов на процес гри та їх використання у власних інтересах;
- основні тактичні дії в нападі і захисті [4].

На різних етапах навчального процесу можна виділити основні прийоми навчально-пізнавальної діяльності футболістів. Якщо складність матеріалу, що планується для вивчення рухових дій, висуває підвищені вимоги до різних сторін підготовленості, то предметом його діяльності повинні стати спеціальні вправи, що розвиватимуть необхідні якості.

Так, різноманітні естафети та рухливі ігри, що вимагають прояву сміливості і рішучості; ходьба і біг із закритими очима; різноманітні вправи з протидією суперника; застосування навмисного упередженого суддівства викладачем – це той фонд рухових “футбольних” дій, який містить елементи ризику і спрямований на розвиток вольових якостей, витримки та самоволодіння, емоційної стійкості тощо.

Розвиток та вдосконалення функцій уваги (обсяг, розподіл, переключення, концентрація, стійкість) забезпечать передачі м'яча в парах, трійках з переміщенням; біг та ходьба зі зміною швидкості та напрямку руху, зупинками та поворотами за раптово поданим сигналом; біг по позначках; гра в міні-футбол двома м'ячами, квадрати; ведення м'яча із зоровим та без зорового контролю, із зміною швидкості і напрямків, із зупинками і обведенням стійок.

Для розвитку кмітливості та спостережливості використовуватимуться вправи, які будуть вимагати від студента правильного вибору позиції на полі, уміння передбачити дії суперника.

Продуктивність, аналітичність та оперативність мислення будуть розвиватися під час вправ з протидією суперника; вправ, спрямованих на вирішення рухових завдань за обмежений проміжок часу; навчальних ігор, що вимагають прояву спостережливості, уваги та волі.

Використані засоби доброзичливих стосунків викладача зі студентами, різноманітних бесід, прикладів хороших вчинків відомих гравців під час ігор та в повсякденному житті – будуть спрямовані на виховання у студентської молоді чесності, правдивості та справедливості.

2) Одним з центральних завдань в процесі навчального пізнання є формування правильних уявлень про рухові дії і досягнуті результати на

різних етапах навчання [2]. Навчальний ефект вправ найбільшим може бути в тому випадку, коли футболіст у кожній дії почне систематично оцінювати просторово-часові і силові характеристики дій, що виконуються. Об'єктивна оцінка досягнутого результату і співставлення його з еталоном (руховим завданням) дозволять, в майбутньому, здійснити необхідну корекцію і визначити завдання для наступних дій [7].

Змістом еталону-образу в даному розумінні є образ майбутнього досягнення в його діалектично насиченій протиріччями якості:

- еталон-образ орієнтує керівництво (будь-якого рівня) на розробку нормативних вимог;

- в роботі тренера еталонно-образні уявлення слугують верхньою межею, що зумовлює стратегію підготовки студент-футболіста, нижньою межею якого є нормативні вимоги;

- студента-футболіста еталон-образ перспективно орієнтує у власній навчально-тренувальній діяльності.

3) Головною відмінною рисою футболу є постійні зміни ситуації на ігровому полі і пов'язані з цим зміни рухової діяльності футболістів. Згідно з прийнятою у фізіології спорту класифікацією В.С. Фарфеля (1970) футбол відносять до групи нестандартних або ситуаційних вправ. Тут хід подій наперед невідомий футболісту і тренеру, тому діяти необхідно в залежності від ситуації, не по певним програмам.

Рухові навички формуються у футболістів лише при оволодінні окремими технічними прийомами, що вирізняються високою варіативністю. Автоматизація цих навичок дозволяє швидше використовувати їх в нових рухових програмах. Основною формою діяльності мозку є не створення рухових динамічних стереотипів, а творча активність – миттєва оцінка ситуації, вирішення тактичних завдань, вибір і формування відповідних дій [4]. Що ж є “футбольною творчістю”? Це, перш за все, правильно визначені завдання для футболістів і надання їм свободи дій для вирішення поставлених завдань.

Вдосконалення індивідуальної техніко-тактичної майстерності – процес складний, що потребує систематичної кропіткої роботи. І реалізується він не стільки багаторазовими повтореннями стереотипів, скільки програванням ігрових ситуацій, характерних для виконання головних функцій в атаці і захисті. Тренер повинен розробляти такі станції і вимагати багаторазового повторення певних дій до тих пір, поки не відпрацюється необхідний автоматизм. Він повинен допомагати своєю порадою у виборі найбільш ефективною технічною дією, але, водночас, не повинен обмежувати свободи, ініціативи, індивідуальної творчості гравців.

Однією з форм активізації пізнавальної діяльності футболістів є проблемне навчання. Тому в ході теоретичних і практичних занять слід частіше застосовувати проблемний метод, що є одним з головних способів розвитку активності у студентів-футболістів, сприяє розвитку футбольної творчості.

Існує декілька шляхів залучення студентів до проблемної ситуації [6]. Найбільш поширеними з них є:

1. Створення пізнавального (когнітивного) дисонансу.
2. Створення емоційної зацікавленості у вирішенні проблемної ситуації.

Під дисонансом розуміється невідповідність інформації, що надається викладачем (тренером), знанням, думкам, переконанням студента. Створення пізнавального дисонансу у навчальній діяльності полегшується тим, що досвід студентів обмежений і їх переконання знаходяться ще в стадії становлення.

Емоційна зацікавленість в значній мірі викликана сприйняттям незвичних фактів, захопленням розумовою і практичною діяльністю інших. Після того, як студенти мотивовані і прийняли проблемну ситуацію, настає другий етап проблемного навчання – ознайомлення з поставленим завданням.

Потім, на третьому етапі, завдяки збудженню проявляється активна усвідомлена і фізична діяльність, в результаті якої на четвертому етапі студенти-футболісти досягають мети, успішно вирішуючи поставлене перед ними завдання.

Використання навчальних проблемних ситуацій на практичних заняттях методично доцільно в тому випадку, коли при організації пізнавальних дій враховуються певні умови. По-перше, проблемна ситуація дієва тоді, коли студент прагне самостійно (або за допомогою тренера) знайти вихід із ситуації, що склалася. Друга необхідна умова – матеріально-технічне забезпечення проведення занять. Третя – наявність у студентів-футболістів певного об'єму знань, умінь і навичок, необхідних для вирішення конкретної проблеми, і досвіду використання відомих вправ, прийомів, дій, тактичних комбінацій в різних варіаціях навчальних і ігрових ситуацій. Четверта обов'язкова умова застосування проблемної ситуації – зацікавленість студентів у її вирішенні.

Висновки і перспективи подальших розвідок напруму

Підсумовуючи вищевикладений матеріал, можемо зробити наступні висновки:

1. Уточнено сутність поняття “активність студентів-футболістів”, що визначається як діяльний стан і відображається в успішній пізнавальній діяльності, пов'язаної безпосередньо з футбольними аспектами у навчанні і тренувальній

2. Визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови, що впливають на активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів-футболістів групи ПСМ: 1) глибоке розуміння футболістами завдань навчання, наявність у них правильних уявлень про власну техніку виконання того чи іншого технічного прийому; 2) отримання інформації про результати своєї діяльності; 3) використання індивідуалізації та творчої активності в навчально-тренувальному процесі; 4) створення проблемних ситуацій на заняттях.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі вбачаємо у розгляді питань впливу особистості тренера-викладача на активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів-футболістів групи ПСМ.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Агеев В.У. Некоторые аспекты в практике работы по повышению спортивного мастерства студентов ГДОИФКа // Теория и практика физической культуры. – 1978. – №1. – С. 47 – 49.
2. Дикунов А.М. Активизация учебно-познавательной деятельности спортсменов // Теория и практика физической культуры. – 1981. – №6. – С. 37 – 39.
3. Ильин Е.П. Психология физического воспитания: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. №2114 “Физ. воспитание”. – М.: Просвещение, 1987. – 287 с.
4. Искусство подготовки высококлассных футболистов [Текст]: Науч.-методич. пособие / Под ред. проф. Н.М. Люкшинова. – 2-е изд., испр., доп. – М.: Советский спорт, ТВТ Дивизион, 2006. – 432 с.
5. Кулыгина Л.С. Активизация учения: сущность и содержание // Педагогика. – 1994. - №1. – С. 7 – 11.
6. Спекторов В.Б. Проблемные ситуации на занятиях по физическому воспитанию // Теория и практика физической культуры. – 1983. – №10. – С. 45 – 46.
7. Торунова Э.Л. Формирование у студентов творческого отношения к овладению профессией тренера-преподавателя // Теория и практика физической культуры. – 1989. – №12. – С. 26 – 28.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Собко Сергій Григорович - завідувач кафедри фізичного виховання і оздоровчої фізичної культури Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, доцент, кандидат педагогічних наук

Коло наукових інтересів: теоретико-методичні підходи підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

УДК 78. 07